

ХАБЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫҢ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Улцуска бч күүнэрэ

ЧУРАПЧЫГА КЫАЙЫЫ КҮНҮН БЭЛИЭТЭЭНИН

Улуу Кыайыны күнө – Улуу Россия дуонатыгар өлүрүр хас бийрдин киши чугастык ылынар ыттык бырааһыншына. Бу күнү бары ордук өрө көтөрүдүн бэлэстипит, биһирэ буоларбыгын, буолуохтаахпыгын өссө төгүл кэрэһэлээн тэнтэ хаамар парадка кыттабыт.

Сэрлэг талоонуугар охтуубуттарыг хэрхэсгэдбигт дур-
дуг аймшигайг бям мыйн 9 күнүгэр үгүе, нууриг хал-
даныг агаата. Күниг сэлэснээр үгэс курдуг, гөрлөг-
лэрлэгдэсгэр өрө күүрүүлэх хикааста. Нарад кылгы-
ылаахгара сэрлэг буюу бунгарын тэгэсгэрлэг тэгнэг,
агтрубууттарыг тулан, Кыайылыг аймшиг, Кыайылыг
аймшиглыг тулаллах плакаттардаах, шар, сибээс-
ибээсгэрлэг хангалалар.

Калонга Кытайлы болуосагытар жалбыртан кенен була бары суһуохтуктутар туран Улуу сарыны уһаныы-
ыга тыһынарын толук уурбуттар кэрэстэригэр
мүлүтү сэнэтэ суох турдубут. Ол кэннэ быраа жал-
быртта салт сарданалара ыйыһыһыһыт.

Тураггы улууһун баһылыга Семен Илларионович

ра килинч бэриллинэ. Кыайыа күнүтүн Бодотоно
наһиэлэтин ветераннарын хора эбэрэ ырыатынан кы-
тыллыа.

Чурагчы 32 сая буолан баран олимпийскай путе-
калах спортеменнамыгы туһунан улууспут дыно-
истэ-билэ сылдьар буолусохтаахтар. Кытайга күнү
үөрүүдэх чааһытар сүүрүк эмэз болроһо уурулунна.
Кытайга ыгытылар олимпийскай оонньууларга кы-
тар түгүевканы ылыыт интернет-оскула дьүүсүктөр
Виталий Корякинга алыыт тыллары элбиктэнэр.

Ольга ЖИРКОВА

Ныртгэрдэх парад хаамынтын жэнэ буоларын курдук өрө көтөрдүлүүдэх, патриотическай тыланы ах концерт сааланна. Манна ордук тоһорлоон С.А.Ногородон аатынан орто оскуола, 2 №-дэх Чурапчы орто оскуола педагогическай коллективтары, "Маарысчаан" ПО үлэһиттэрин бэлэттэххэ лаала. Киһилэр сэрии сыллаары күннэри инсценировкалаан көрдөрөн, ылтаан-туойан өрөгүдүөх Кыайылы тыаһы Ленин болуоссатыгар мустубут дьонно биллэрдилэр. Кырачаан ороттон саалаан ытык кырдааттар тийэ Улуу Кыайыны 63 сылытар аһаппах кэсирин көрөн-истэн дуохуйа сыаналанылар.

Салгыы АКС Софронцов, ДП Коркин 80 саастарыгар, Саха Республикатыгар физическэй культура уонна спорт сайдыыта 85 сылыгар, Улуу Кыайыы 63 сылыгар уонна Дьүө күргөн сылыгар аналлаах 70 төрүттө кыттылаллар үтүккэ кубулуйбут саастык эстафета буол-
ла.

Спорт уонна физическэй культура отделын (начальник М.С.Игнатьев, солбуйааччы И.Р.Михайлов) салалтатын баһылык И.И.Оковешников) салалтатынан күрөхтээни урдук тэрбэһиниэхтис ааста. 70 тэрилтэ түмүлүн барыта 18 хамаанда күөн көрүстэ. Хас биирдии этап айыы ЧГФКСИ спортсменнай чааһытар проректор С.И.Смирников салалтатынан студенттар судействога турдулар. Кылаабынан судьуйаан М.С.Игнатьев, солбуйааччынан И.Р.Михайлов үлэтиэхтис.

Хамгаалалдар бари нигр формалзах күрэхтэнийн дуулбуулатын тутуһан кыраһыбай сүүрүүнү мөрдөрдүтөр. Уопсай түмүккө бастаһан бөлөхкө бичүгүлэх манайһы: үмүстэр: 2:56:44 дһһһһһһһһһ сүүрэн калан ЧРОСИО хамгаандата ыһа. II үмүстэр: ЧРИФРСИ (3:01:50). III үмүстэр: 2-3 үкталлаз.

Чураалыны орто оккуолата (3:06:50) таарастылар. Онгог
ниин бөлөхкө I мкэстэ 3:16:77 диктоктэй муууустаткх
улуустаткх үөрэх управлениетин, улуус администрат-
циятын, салыенньо администратиятын, өөр уонна дыа
кэргөн кэлинин уонна 4N-длөх МРИ ФНС халыг хама-
андата буолла. II мкэстэни предпринимателлэр, ШКМ
уонна "Туймаада-Нефть" ДГУП (3:17:33), III мкэстэни
"Дорестрой" ХЭО, "Чураалчестрой", "Сапа олох" РИХ
ГУ, судейнай пристав ОУФС, "Якутгаз", айыыга хары-
стабыла, "Сахабул", политехничессий колледж
(3:18:66) төрүттэлэрин сүүсүрдүмүг хамаандалара
ылдылар.

Кыайылыах хамтааҥдарга ыраадалар, бичил-стэр туттарылынылар.

Білем ылын 9 күнэ, Улуу Кыайылы бырааһынньыга киир дүүрүбүт дөлүтүр. Хас бирдиги саха сайаары Билди тээрэйбүт сэрли согула, көбөрүлүү ыар тыа.

Яковлев XX-с үгіз удаһыннаах саригтэ Советский Армия кыйылыглан түмүктөөрүтэ 63 сыһыан дохуну саргытын эрдэлэтэ уонна Улуу сарыгтан кыйыны айкаллаах калбит ветеринарийсыгар Махтал суруктары туттаргаата. Ветеринар заатарыстан улуускут хон туттар кырдыаҕа, П.А.Ойуунугай аатынан бэрэмбиз лауреата, сэри чакчылары үлэлигиэ үлөлөһөр Иван Михайлович Павлов үнүр көлүнү бычача алтыс тылын аныата Чуратчы Таатта улуустарын байысаннай комиссарын солбууваччы полковник Александр Александрович Сичини эрдэтин тирээрден туран, ветеринарга Махтал суруктары туттарда.

Бу кизне бойбууи сырылары вастыат ветеран
домогутатар ол кэмизери ачылык - 100 грамм уонна ха-

на чуралчлалар барьбыт сүрхээр оспот баас буолан
сөмүт. Бу өрөгөйдөөх күнгэ тарбахха баттанар астын
кырдыаҥастарбыт астынбыт баттахтарын хөһөрөн,
мэтээллэрин түөстэрингэр анһынан, албох эрийн-мунгу
көрбүтэрингэ туобулуур астыгарынан "Ураа" хаһыла
дыбыаатаан Улуу Кыайыны тыллыах туобуларынан
буолаһалар. Ытык-мааны кырдыаҥастарбыт өр көпсө-
лэтэх доросторун көрсөн, чутас дьоннорунар бүбөйдэ-
нн, сизгэриһэн тайахтаан астынан, сааскы ылааны
күтүү саалара сүрэхсэним, махтанан, бэлэх тутан
тарасталар.

АЛЕКТИНСКАЯ АЛАМОВА.

Үтүө дьон туһунан

ДЬОҢУННААХ УЧУУТАЛ УБАЙБЫТ ГАВРИЛ АФАНАСЬЕВИЧ

Кини көрөөт даҕаны ыттыктыы тоҥло көрөр дьонго баар буолаллар. Онук дьонуннаах дьон эйигин агардас биһир да көрүүлэринин дууһарын таарыйан, туох эрэ үтүөдө-көрөдө иһтэр курдуктар. Биһир онук киниһин биһиги учууталбыт, Чурапчы улуунугар Хайахсыт уонна Диринг орто оскуолатыгар ор сылларга саха тылын учууталынан үксүтэр директоры иһтэр үлөдө солбуйааччынан үлэлээбит Россия үөрэҕирититиги туйгуна, пропаганда-агитатор, краевед-энтузиаст, народный театр артыыһа, улуус хаһыатын корреспондента Гаврил Афанасьевич Кузьмин буолар.

Гар кэлэн Хайахсыт орто оскуолатын үчүгэйдик бүтэрэн, маҥнай интерна-ка, онтон колхозка сайын араас үлэ, кыһын Дьоккуускай куораттан табыар, ас таһымытын кытаанах үлэтигэр сылдьыбыта. 1952 сыллаахха Чурапчытаагы педучилищени ситиһинилээхтик бүтэрэн, Горнай улуунугар Октябрьскай начальнай оскуолатыгар учууталынан ананан, онтон Мангарааска үлэли сылдьан В.Е.Ноговицынаны көргөн ылан, дойдутугар Чурапчы Алаҕар аҕыс кылаастаах оскуолатыгар завучунаан, учууталынан үлэлээбитэ. Ити сылларга СГУ саха тылын үөрэтэр сэдээни ситиһинилээхтик бүтэрэн үрдүк үөрэх дипломун туппута. Дьонугар чугаһаан, Хайахсыт аҕыс кылаастаах оскуолатыгар ананан, 1961-1969 сс үксүн завучунаан, организаторынан үлэлээбитэ.

Бу сылдьан Гаврил Афанасьевич эдэр учууталларга методической үлөдө көмөлөһөрө, оскуола ис-тас бүһүт түбүктээх үлэтигэр субьект-тунууктары тэрийсэрэ. Байэте иһит-түн мындыр, оскуола үлэтигэр ис сүрүһүнэн ылдыар буолан тэрийэр үлэдэ лаппа уопуттамыта. Онтон 1969-1994 сс Диринг детдомугар икки сыл директорынан уонна сүрүннээн Диринг орто оскуолатыгар иһтэр үлэни тэрийээччинэн үйэ чинчилэрэ үлэлээбитэ. Диринг оскуолатыгар олус айымньылаахтык, өрө күүрэн туран улахан коллектив бары үлэтин бэрт табыгастаахтык аттаран үчүгэй түмүктэри ситиһиптэ. Билигин санаан көрдөхкө, биһир кини холугар үгүс общественной үлэ сүтүрүллэр кэмнэрэ эбит. Кини үлэлээбит сылларыгар Диринг оскуола-та хас да аҕыс кылаастаах оскуолары түмэн үөрэтэр сорохтор орто оскуола буолан, сыл аайы санаттан санаа өрө-нэ кэлэн иһэрэ үгүс түбүгү эрийтэрэ. Онно эбии үөрэх, иитиһи үлэтин тупсарар санаа дьаһаллар, сананы көрдөөһүн

үлэте быһыс буларбат ээ.

Гаврил Афанасьевич өссө Хайахсытка үлэлиир кэмнэргэ учууталлар уруоктарыгар сылдьан мусепут матырыяалларын түмэн суруйбут дакыла-аттара "Положительные стороны специализации в обучении начальных классов", "Саха тылыгар көрдөрөн үөрэтти кыһалара" республика учууталларыгар бийиригэнэн уопута тарҕа-мыта. Агардас сүүрбэттэн таһа кыла-ас салайааччытынан сыллаары үлэтин быһаанын көрөн бигэргэтиһи, ону түмтэххэ уон түөрт сылы быһа төһөлөөх буолуой? Аны ону ирдээһин, кылаас чааһыгар сылдьан сыана-лааһын, ырытыы... Оскуолаҕа пионерскай, комсомольскай тэрилтэлэр ордук таһаарылаахтык үлэлииллэрин хааччыһы, Герой-пионер Сима Сергеев, иһбэллээт поэт, хоту көһөрүллүү кыт-

сылтан оройуонига кылаас таһынан үлэни тэрийээччи быһыытынан эмпи-киһи хабааннаах үлэни сүрүннэспитэ, "Знание" обществомашаһтээх солбул-дубат пропагандаһа буолбута.

Кэлэн бочуоттаах сынныалангыга тахсан көргөннөһөн Варвара Егоровна-лыны кыһастарыгар Клавалаахха Мир-нэй куоракка олорбуттара. Онно ыад-дьан эмтэнэ сыһан, уларгыта тутуу уон-на урукку быһаас, билигин кэм үтүө-дэ-мөкү да өрүттэрин бэркэ ырытан, олус сөптөөх түмүктэри онорбутун үөрэ, долгуһа аараһын, кини үөрэнээч-чигэ буоларбынан кини туттабын. Бу курдук дьонун ыл таһталлаах арты, үгүс көлүөнэ өччүт оро иһтиһитин, сай-дыһытын онкулаһыт улуус биһир бас-тыг оскуолатын үрдүкү кэрдиһекэ таһаарсыбыт мааны киһибит ээ биһиги учууталбыт.

Улуус биһир бастыг оскуолатын үрдүкү кэрдиһекэ таһаарсыбыт ма-аны киһибит ээ, биһиги учууталбыт.

тыһылаа Д.Васильев ааттарынан лау-реаттары талыкы, Бүтэйдээх-Диринг-Алтан дини үс улахан оскуола учуу-таллара, үөрэнээччилэрэ үгэс буолбут хардарыта көрсүһүү күрөхтөннөлөрө, субьота аайы ыттыллар араас темалаах биһирдэр, үгүс спортивнай күрөхтөннөлөр, оскуола ыһыага - ба-рыта Гаврил Афанасьевич быһааччы салаататынан тэриллэн ыттыллар бу-оллаа дии.

Гаврил Афанасьевич "Традиции нашей школы. Роль нашей школы при выборе профессии учащимися", "Школа - центр активной воспитательной работы в микрорайоне", "Бүтэйдээх орто оскуола, Алтан орто оскуола, Диринг орто оскуола үгэскэ кубулуйбут шефдөннөлөрүн суолтата" дин темаларга үлэлээбит үлэте, уопута Респу-бликатаагы учууталлар идэлэрин үрдэ-тэр институтка бийирэммитэ. 1980

Ити курдук бары өтүгүнэн дэһиттэр, туох да үлэтигэн таһынан турбат кизэг би-лиһлээх, салайар талааннаах, үрдүк эппиэтинэстээх, туруу үлэтиг дьонно-ох буоламмыт тыа сиригэр сананы көрдүүр, олоххо кыллар дьуккүөрдэ-эх, маалын үчүгэй түмүктээх оскуола-лар бааллар. Чурапчы улуунугар И.Е.Федосеев - Доско аатынан Диринг орто агрооскуолатыгар оройуонига би-ир бастагынан физмат оскуола тэрил-лэн баран, кини агро-профиллаах оскуола буолан биһиги ситиһинилээхтик үлэли-хамсыы олоорор. Ааспыт үөрэх дьылыгар мөлүһүннээх Граны ылан кизэг хабааннаах үлэни ытты-ларыгар Гаврил Афанасьевич олук уурбута чуһкай.

М. ФИЛИПОВА.

"Холбос" распротребсоюз тэриллэбитэ 90 сылыгар

ТУРУУ ДЬОН ТРУНОЛАР

Труно Гаврильевич уонна Варвара Дмитриевна Николаевтары биһир дойдулаахтара, Мындаагаайы бөһүөлэгин Алта уңуор олоороччулара, итинник ааттыһылар. Кинилэр оҕо, эдэр саастара биһиктэ-рин ыһаабыт Одьулууннарын кытта сибээстээх.

көтө эппитэ. Үлэлээхтэрэ эбитэ буолуо да, Бахсы селъпотун председатели: "Букаһын хаалар буола-хыһыа үлэлээтэбин", - диэбитигэн төттөрү эргил-лэн, кыргыттар Мындаагаайы селъпотун председа-тели Н.А.Кожуровы кытта кэпсэтэн, Варя промто-варнай маҕаһынын сэлбиздессэһинэн, Надя продавец буолан үлэлэрин саҕалаабыттара.

Варвара Дмитриевна продавец эппиэтинэстээх, көтөҕүлээх-сүгүүлээх, сүүрүүлээх-көтүүлээх үлэ-тигэр 32 сыл энкилэ суох үлэлээбитэ, билигин бочу-

оттаах сынныалангы олоорор. Үлэте үрдүктүк сы-аналанан, Сэбиэскэй эргитэн туйгуна, Коммуни-стическай үлэ ударнига, "ХХ-с үйэ бастыг үлэһитэ" буолбута, "Сыл бастагы продавец" аа-ты ылбыта, Саха АССР Үрдүкү Сэбиэтин прези-диумун Бочуотунай грамотатынан наҕараада-ламмыта. Варвара Дмитриевна тус архыыбын көрдөхкө, кини дини-чакчы туруу, үтүө суобас-таах үлэһит буоларын көпсүр докумуоннар эл-бэхтэр.

Дьүөгэлэрим бэрхэстэри, свамый үлэли-ир кэмнэр алтыһан ааспыт дьоммун ахтан-саа-ан аастахпына табыллар. Т.И.Сергеева биһиркэ уборщицанан үлэлээбитэ. Тыһыла дьыңа үлэ-ли сылдьан сана маҕаһыныга үөрэ-китэ кири-биһитин бу баар курдук өйдүүбүн. Табаар маҕаһыныгар биһирэ үлэлээбиппит. Бу икки дьүөгэлэрим мизкэ истин сынныаннарын, үтүө сүбэлэрин умкубаһына, Д.И.Ноев атыы тэрилтэ-тин директорынан, Т.Е.Чичинарова товара-дьянан, Е.И.Макарова, В.С.Васильева, Н.М.Нико-лаева, М.Х.Яковлева, З.И.Хастаева уо.д.а. прода-вецтарынан үтүө суобастаахтык үлэлээбиттэрэ. Профком председатели Т.Е.Чичинарова, А.Х.Павлов тэрибиллэринэн таһаар массына-тынан Сулаҕаччынан, Мыраланан гастроллаан кэ-лэрибит истинник санылабыт, - диир билигин Вар-вара Дмитриевна.

Амма селъпотун историята кизэн, маһыа элбэх кини таһаарылаахтык үлэлээн-хамсаан аастыт-тара. Бу селъпо оройуон эргитэн өгөтүгүн хааччы-лыһыгар ураты суһталаах. Тэригэ үлэте таһа-арылаах буоларыгар кыраты суох кылааста кыл-дэрибит Варвара Дмитриевна уонна Труно Гаврильевич Николаевтар уоллаах кыыс оролохтор, сизинээх-тэр, биһир-бааччы олохтоох, үлэлэринэн, сирдэри-нэн-майгыларынан дьон-сэргэ сыанабылын, били-нигин ыһаахтарын ылбыт дьонун ыһыһынан буо-лаллар.

Г. ПЛАТОНОВ, Россия эргитин туйгуна.

Труно Гаврильевич сэрин буоллаһын сыл от ыйын 15 күнүгэр Гаврил Саввич уонна Алексан-дра Лазаревна Николаевтар дьыа көргөннэригэр күн сириг көрбүтэ. Үлэһит быһыытынан биогра-фиятын оскуоланы бүтэрэн баран 1959 сыллаах-ха Мэлдьэхсигэргэ арыы сыарыгтан саҕалаабы-та. Онтон армия, Дьоккуускайдаагы автооскуола...

Варвара Дмитриевна төрөппүттэрэ- Алек-сандра Романовна уонна Дмитрий Николаевич Седалищестар илиилэрин үлэтигэн араарбат колхозтаах дьон этилэр. Одьулуун аҕыс кылаас-таах оскуолатын бүтэрэн баран Варя Үрэх-Күөрэ учаастагар манньыксыттаабыта. Оччо-лорго Үрэх-Күөрэ киһи-сүөһү, ыччат тоҕуоруһа мустар сирэ ээ. Дьон, ыччат олоххо, үлэдэ ураты көхтөөрө.

Труно Гаврильевич суоппар идэлэһэн "Хол-бос" Чурапчытаагы тутар учаастагар тракто-риһынан, суоппарынан үлэлээбитэ, 1964 сылла-ахха Мындаагаайыга икки боксалаах гараж, бөк-эриһэ, Алта уңуорга маҕаһынын, котельнай үлэ-дэ кирибиттэрэ. Онтон Кыстык Кутдаа үлэлиир кэмнэригэр райсокс "Холбос" көмөлөрүнэн ула-хан ысхылааттар, сарайдар, хонтуора, котельнай, остолобуой, онтон да атын элбэх тутуулар үлэ-дэ кирибиттэрэ. Хомойуох иһин, ол барыта олох уларыйар дьаалхааныгар тохтообута. Амма оройуонун бэрхэстэр кэлбэт буолбуттара, элбэх сыра барыт тутууларын 1998 сыллаагы халаан уута тоҕо-сотон ааспытта, сорохторун көтүрүттэрэ, сороҕо нһөрүллүбүтэ.

Итинник күүрэннээх кэмгэ Труно Гаврильевич үлэлээн кэлбитэ, таһаарылаах үлэте сыаналанан "Потребкооперация сайдыһыгар үтүө суобастаах үлэтин иһин" бэлэһэн, Центросоха, "Холбос" РПС, Чурапчы райсохун элбэх бочуотунай грамотала-рыһын, сыаналаах бөлөхтөрүнэн наҕараадалаабыта.

Төһүлүтүгүр ОПТУ-ну бүтэрибит Варя Седали-щев уонна Надя Шелковникова Чурапчы рай-сохунугар ананан кэлбиттэрэ. Райсохоз председатели Д.Ф.Дьячковскай: "Бахсыга барыа", - диир үөрэ-

Дыяллар цонна дыоннор

А. А. Сивини — автор истории этнографии музейных научных сотрудников

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА»
МОСКОВСКАЯ ПЕЧАТНИЦА

